

ענבל חם

מ ארק טוויין אמר על הנושא הזה את המילה האחרונה. "הכל מדברים על מגייהאוויר", טען, "אבל אף אחד אינו עושה שום דבר בעניין זה!" זה נכון. בייחוד אצלנו.

ב נימין זאב הרצל לא היה חסיד השיבה לארץ ישראל. זמן רב התנגד לרעיון כי את מדינת-היהודים יש להקים ב"פלסטינה" דווקא. הוא האמין כי ארגנטינה מתאימה הרבה יותר. בין השאר הסתמך על האקלים. היהודים הם (כך אמר) עם אירופי. האקלים של פלסטינה אינו מתאים לאירופים. זכנ מוטב להקים את המדינה בארץ שהיא רומנטית פחות, אך קרירה יותר.

הוא יותר, כידוע, על רעיון זה כאשר חש בלהט (הרוחני, לא הגופני) של האווירה היהודית במירוץ-אירופה. יהודי רוסי ופולני לא ביקרו מעולם בארץ-הקודש. הם קראו את התנ"ך ובתנ"ך לא כתוב בשום מקום שהמלכים והנביאים הועמו בשעה שהתקוטטו על מקום בספר-הספרים. יונה הנביא אמנם שאל את נפשו למה ביגלל החום, אבל זה היה במידבר.

בניישראל המקוריים לא התלוננו, כאשר ראו סוף-סוף את הארץ שעליה היה להם קושאן אלוהי. אחרי ארבעים שנה במידבר סיני, בוודאי היה נדמה להם כי חברו ושכם הוא מתנת שמיים. כל חייל-צה"ל יכול להבין לרוחם.

מאז, מילבד הפסקה קלה של אלפיים שנה, אנחנו תקור עים בארץ הזאת, וזהי מולדתנו, והמולדת היא — למה נכחיש זאת? — קצת חמה. **נשאלת השאלה: מה אנחנו עושים בעניין זה?**

ב דמה כי מעטים נותנים את דעתם על השפעת האקלים על טבע האדם ועל אופי החברה. מדברים על אופי אנגלי. על אלגנטיות צרפתית. על שוק ערבי. על שיכרות סקנדינבית.

עוד כמה קשורים מושגים אלה באקלים? האנגלי חי בארץ קרה וגשומה. לפני שהמציאו את מכונת הרוטטוריס, לא היה לו חשק רב לצאת מן הבית. הבית הפך מרכז חייו. אם רצה לבלות, הלך לביתו של השכן, או הזמין את השכן לבוא אליו, ולהתחמם לפני האח. האם זה מפליא שהאנגלי מקדש את "התחום הפרטי", שהוא מאמין כי "ביתי הוא מיבצרי", שהוא שונא רעש, שהוא מעקם את אפו לנוכח ההמולה של ה"צפרדעים" שמדרום לתעלה?

הצרפתי סוגד לפולחן האופנה. גם האנגלי והשוודי מקפידים על לבוש פורמלי. ומה הפלא? באקלים שלהם, דרושים מלבושים רבים כדי להחם את הגוף. יכול גבר ללבוש חליפה של שלושה חלקים. עניבה, מיגבעת ומעיל עליון, ואף טיפה אחת של זיעה לא תסכן את תיפארתו. הערבי, לעומת זאת, חי במרחב חם. האקלים אינו מפתה אותו להתבודד בביתו. להיפך, הוא יוצא החוצה, אל השוק המוצל, אל בית-הקפה הפתוח. בייחוד בשעות הערב. בשוק אין טעם להנמיך את הקול ולדבר בלחש, כפי שעושה האנגלי בטרקלינו.

בסקנדינביה שוררת קרורת צוננת במשך רוב ימות השנה. האדם סוגר את עצמו בבית. הוא בודד. מבעד לחלוננו הוא רואה ביום הקצצר עננים אפורים, והלילה ארוך ואפל, הוא אטל לידיו משקה — כדי להחם את הגוף, וכדי להפיג את הקדרות. הוודקה נולדה בצפון, לא בין קאהיר ודמשק.

מי שבא לפינלנד, נדהם למראה העיצוב היפהפה של כימעת כל דבר, החל בבתיים וכלה במאפרות. היתכן כי עם שלם, שתרומתו לספרות ולאמנות הייתה דלה למדי, מצטיין בכמיהה עמוקה ליפיה-העיצוב ובכישרון מפליא? "פשוט מאד", הסביר לי פעם סיני, ספק ברצינות, ספק בלצה, "כשאתה חי בלילה הנמשך 22 שעות ביממה, וגם היום בן-השעתיים אינו אלא מין דימדומים, ואתה כלוא בביתך, מה אתה יכול לעשות? אתה נוטל לידך סיפרון, משחק בתרשימים על גבי הנייר, והנה אתה מוצא את עצמך ממציא כסא מחדש..." **אפשר לגבב בנקד תיאוריות על נושא זה. אך כמו הרבה הכללות פרועות, הן נושאו בחובן נרעין של אמת. אין ספק, האקלים משפיע על אופי האדם, ועל אופי העם.**

ה הנה באו אבותינו לארץ זו, חרף אהרותיו של חוזה המדינה שחזה אותה במקום אחר, ולא עלה על דעתם שהאקלים החדש מחייב דפוסי-חיים חדשים. כשאני מבקר מכרים הגרים בבית ערבי ישן, אני מתמלא קינאה. חבל שמצפוני אינו מאפשר לי לגור בבית, שבונהו מתגולל אישם בסוריה או בירדן, וחולם על בית זה בלילות. הבית קריר, שום אדריכל מופלם לא בנה אותו, אלא בעל-מלאכה נבער. אך הבית הוא "נכון". הוא בנוי בהתאם לצרכי הארץ ולאקלימה. **אחריכך אני מבקר ביריה של מכרים אחרים, כשבוניה יהודית למהדרין. אין משבירוח. אין אוויר. הבית כוזה יבוג היה לעמוד אישם בין פינסק ומינסק. כמה בתים נבנו כאן במאה השנים האחרונות על-ידי**

יהודים שנתנו את דעתם על כיווני-הרוח האופייניים לארץ זו. על שמש, על אור? איך משפיע מחדד ארכיטקטוני מוזר זה על איכות חייהם של מאות אלפי ישראלים — איכות-חיים ממש, המורכבת משינה ערימה ומכילוי בבית, מבלי לסבול מרעש השכנים?

מ חדד זה מחייב מיוזג-אוויר. למרבה המזל, כבר המציאו את המצאה הזאת. אך נדמה כי ישראלים רבים לא שמעו עליה עדיין. **מיוזג-האוויר אינו עניין שבמותרות. בארץ צנוה, לעמנו, הוא כורח-חיים, מרכיב חיוני של איכות חיינו.**

איך יתכן כי בשנת 1978 יש עדיין בית-חרושת אחד, בית-ספר, בית-חולים, מישרד צבאי או אזרחי, בית-מגורים, שאין בו מיוזג-אוויר מלא? מתדל זה אינו משפיע רק

עצבים. הודשי הרגיעה אינם מספיקים, כנראה, לחדש את כוחות-החיים. בניגוד לטבע, החוזר ככל שתיו על הפדא המרנין של התחדשותו, אין הטבע האנושי הי פרטי והחברתי, מתחדש עם ליבוב העצבים.

א תה מזרמן למסיבה דיפלומטית בחודש יולי, וליבך נכמר למראה מאות הגברים האומללים, הלבושים הדר בחליפות אירופיות, וכולם ענוכי עניבות מחניקות. מדוע לא נמצא לבוש ישראלי נאה, "פורמלי" די צורכה, המתאים לאקלימה של הארץ? יש לבוש ערבי. יש לבוש הודי. מדוע אין לבוש ישראלי — לא המצאת-סרק של מציאי-פולקלור, אלא תשובה מעשית לשאלה כיצד להתלבש באופן הגיגי, בהזדמנות המתאימה, מבלי להיע את הנשמה? לנשים, משום-מה, קל יותר, האופנה שלהן התאימה

את עצמה ביתר גמישות לצרכי האקלים המשתנה. אך גם בימים אלה אפשר להתפלג למראה נערה ישראלית, צברית בת צברית, המתהלכת ברחוב דיזנגוף (31 מעלות) כדרך אחותה בספאריס הקרה (13 מעלות). במכנסי-הרמון החוסמים את זרם-האוויר בקרסוליים ובחולצות בסיגנון דומה, הלך והוע, הלך והוע.

א זההים נתן לארץ הזאת נכס, השווה יותר מכל אוצרות הנפט והזהב: הים. ברוב ימי השנה נושבת רוח קרירה ממערב, החוף הישראלי מכוסה-החול מעורר קינאה אצל שוכני הריביירה הצרפתית וחופי-ייקרה רבים אחרים בעולם, המכוסים חצץ. **אך בתדאכבה, ביפו, בחיפה, שבונות החוף הן המזנחות ביותר.**

חלקים מהן נכבשו זה מכבר על-ידי העולם התחתון, תל-אביב נותקה מן הים על-ידי מיסדר של בתי-מלון, החוסמים את משב-הרוח, למען התיירים, ואילו התייר יוצא ממלוננו ישר לרחוב שהוא מן המזנחים בארץ. היכן רחובות-הים האלגנטיים של ניצה וקאן, הפרומני דות הצמודות לחוף במקומות רבים בעולם? שפת-הים עצמה, זו רצועת-החמד בת מאות הקילומטר-רים, אשר יכלה להיות משופעת בכל טוב — אביזרי נופש ציבעוניים מכל הסוגים, מיתקני-ספורט, מיסעדות ובתי-קפה — מה יש בה כיום מילבד כסאות-ניוה מרופטים, זפת, כמה חסקות, כמה מיפרשיות פרטיות, מצילים מורר-מרים ביגלל שכרם הירור, ציידית-ירות מיקצועיים ושחקני "מאסקות", המוציאים את הנשמה לזולתם? **ובמרחק של מאה מטרים מן החוף מתנהלים החיים, כאילו לא היה הים קיים כלל.** וברחובות העיר עצמה גוזמת העירייה את העצים וכורתת את ענפיהם, בדיוק כשהצל דרוש ביותר.

ה ארץ יבדה להיות נהדרת. החיים יכלו להיות כן, גם בחודשי הקיץ!